

Sawicki, Jakub

Ze studiów nad zbiorem Karnkowskiego : nieznane uchwały kongregacji piotrzkowskiej z 7 listopada 1554 r.

Przegląd Historyczny 37, 227-242

1948

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

JAKUB SAWICKI
ZE STUDIÓW
NAD ZBIOREM KARNKOWSKIEGO.

(Nieznane uchwały kongregacji synodalnej piotrkowskiej
z 7 listopada 1554 r.)

Na konieczność przeprowadzenia szczegółowych badań nad źródłami zbioru konstytucyj synodalnych biskupa wrocławskiego Stanisława Karnkowskiego, wydrukowanego w 1579 r.¹⁾, zwrócił uwagę w naszej nauce po raz pierwszy B. Ulanowski²⁾, niestrudzony i pomyślny badacz dziejów naszego partykularnego prawa kościelnego. Uwagi jego, jak gdzie indziej, tak i tu trafiają w sedno rzeczy i kreślą jasno sprecyzowany program badań i ich metodę. Ulanowski, omawiając układ i znaczenie zbioru Karnkowskiego, słusznie wyraża zdanie, iż „...co się tyczy czterech pierwszych ksiąg kolekcji Karnkowskiego, to pomijając ustępy żywcem przejęte ze zbioru Łaskiego, najważniejszym jest stwierdzenie, w jaki sposób Karnkowski obchodził się z ustawodawstwem synodalnym, które przy pracy swojej uwzględnił“.

„Tak jak zbiór Łaskiego przyprowadził nas o stratę oryginalnych statutów kilku synodów prowincjonalnych odprawionych przed r. 1527, tak samo kolekcja Karnkowskiego, potwierdzona przez Stolicę Apostolską, pograżyła w zapomnieniu te postanowienia synodalne, które przed r. 1579 nie zostały wydrukowane. Niewiele ich tylko znamy w oryginalnym brzmieniu, dzięki kopiom, które w nieznacznej ilości się zachowały; działalność ustawodawcza większej części ówczesnych synodów prowincjonalnych znaną nam jest dotychczas tylko z fragmentów przez Karnkowskiego przytoczonych.

Zachodzi jednak pytanie, czy Karnkowski podawał wyjątki z uchwał synodalnych w niezmienionej formie, czy wyczerpywał statuta każdego pojedynczego synodu, jak nareszcie, jeżeli to w ogóle czynił, dostrajał

¹⁾ Constitvtiones Synodo|rvm, Metropolita|nae Ecclesiae Gnesnen|sis, Prouincialium, tam vetustorum quam | recentiorum, vsque ad Annum Domini, | M. D. LXX VIII. | Stvdio et Opera | Reverendissimi in Christo Patris, Domini Stanislai Karnkovski, Dei | gratia Episcopi Wladislauien & Pomeraniae, colle|ctae, & ad praescriptum sacrosancti Concilii Tri|dentini, & S. Sedis Apostolicae, correctae, & | in vnum volumen redactae. | (Tu winieta). Cracoviae, | Andreas Petricouius impressit. Anno Do|mini, 1579. w 4ce, k. tyt. i k. 7 nlb., k. 192 lb. i k. 8 nlb. — Estreicher, Bibliografia, XXX, 127 i n.

²⁾ Ulanowski B., Materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w w. XVI. Archiwum Komisji Prawniczej I, (Kraków 1895), str. 553.

materiał ustawodawczy dawniejszy do potrzeb Kościoła w chwili, kiedy kolekcję swą do druku przygotowywał“.

Stając na gruncie wyżej tu przytoczonych stwierdzeń pragnę w uwagach niniejszych pełnić badania krytyczne nad zbiorem Karnkowskiego nieco naprzód w nakreślonym przez Ulanowskiego kierunku, a to dzięki odnalezieniu nieznanego dotąd tekstu jednego z synodów prowincjonalnych, z którego czerpał dla swego zbioru biskup Karnkowski.

Zbiór Karnkowskiego zawiera 12 fragmentów, określonych³⁾ w inskrypcjach jako zaczerpniętych z synodu prowincjonalnego piotrkowskiego prymasa Mikołaja Dzierzgowskiego z 1554 r. Oto one:

1. W księdze I. tyt. *De officio Ordinarii* zamieszczone są pod rubryką i inskrypcją *Episcopi Studiosos literarum suis sumptibus alant. Eiusdem Dzierzgowii Petricouiae Anno Domini, 1554*, dwa fragmenty (fol. 29 v — 30).

2. Zaraz w dalszym ciągu następują pod rubryką i inskrypcją: *Episcopus vnus semper in curia Regis maneat. Eiusdem ex eisdem*. dwa fragmenty (fol. 30).

3. Zaraz w dalszym ciągu następują pod rubryką i inskrypcją: *Episcopi quomodo se gerere debeant. Eiusdem ex eisdem* trzy fragmenty (fol. 30—31).

4. W księdze III. tyt. *De rebus ecclesiae non alienandis* przedrukowany jest (fol. 69) jeden fragment pod inskrypcją (bez rubryki): *Nicolai Dzierzgowii Petricouiae. Anno Domini 1551* a zaraz pod nim, pod inskrypcją: *Eiusdem. Anno, 1554*. jeden fragment (fol. 69—69 v).

5. W tejże samej księdze, tyt. *De rerum permutatione*, figuruje jeden jedyny fragment pod inskrypcją: *Ex constitutione Petricouiensi Nicolai Dzierzgowii, Anno Domini, 1554*. (fol. 71).

6. W tejże księdze III. tyt. *De decimis* przedrukowany jest (fol. 80—80 v) jeden fragment z inskrypcją (bez rubryki): *Nicolai Dzierzgowii Petricouiae Anno, 1551*, a zaraz w dalszym ciągu, bez rubryki, pod inskrypcją: *Ibidem. Anno 1554* jeden krótki fragment (fol. 80 v).

7. W księdze IV. tyt. *De sententia excommunicationis* przedrukowany jest pod inskrypcją (bez rubryki): *In Synodo Petricouiensi. Nicolai Dzierzgowii* jeden fragment (fol. 157), a zaraz dalej pod inskrypcją: *De eadem znów jeden fragment* (fol. 157—157 v).

To wszystko, co nam dotąd wiadome było o uchwałach synodu piotrkowskiego z 1554 r. Jedyny autor, który podał dzieło biskupa Karnkowskiego krytycznemu rozbiorowi, ks. Aleksander Karkowski, stwierdził lakonicznie, że „Karnkowski miał pod ręką w rękopismach akta synodów prowincjonalnych z r. 1485, 1542, 1544, 1547, 1551, 1554, 1556, 1557, 1561 i 1577“⁴⁾, zaś w wykazie synoptycznym źródeł

³⁾ Z wyjątkiem dwóch ostatnich, przy których inskrypcja nie podaje roku synodu.

⁴⁾ Karkowski, ks. dr Al., Biskupa Stanisława Karnkowskiego zbiór Konstytucji synodalnych. Włocławek, 1912, str. 19. Autor ten, wyliczając synody prowincjonalne za prymasa Dzierzgowskiego, podaje w przypisku do synodu łowickiego z 1556 r. (l. c. str. 11, przyp. 26): „Pierwotnie synod zwołany był na 6 listopada 1554 r., ale go arcybiskup przerwał z powodu obecności dwóch tylko biskupów i przeniósł na lipiec 1555 r., a z tego terminu na wrzesień 1556 r.“.

zbioru Karnkowskiego, dodanym przy końcu swej pracy, porozmieszczał przytoczone wyżej fragmenty pod rubryką „Synody niesprawdzone“⁵⁾. Sprawa na razie musiała pozostać niewyjaśniona, a gmatwała się tym bardziej, że samo odbycie się synodu piotrkowskiego było uważane za wątpliwe. Znane były nauce okoliczności jego zwołania⁶⁾ i obszernie przygotowania doń czynione⁷⁾. Gdy nadszedł termin zebrania się synodu, dzień 6 listopada, okazało się, że poza prymasem Dzierzgowskim i zaproszonym na synod w charakterze gościa biskupem warmińskim Hozjuszem, stawilo się osobiście z całego episkopatu jedynie dwóch biskupów: Andrzej Zebrzydowski, krakowski, oraz Andrzej Noskowski, plocki⁸⁾. Z powodu nieobecności większości episkopatu prymas Dzierzgowski zgodnie z uchwałą zebranych zdecydował się synod odroczyć do przyszłego roku. Uczynił to dekretem z daty Piotrków, dnia 8 listopada 1554 r.⁹⁾, motywując obszernie swą decyzję: „*Quod nos cernentes periclitari in hac provincia nostra Gnesnensi religionem sanctam catholicam et mores cleri hoc multum depravato saeculo in peius prolabi in dies magis, volentesque una cum rnis dnis suffraganeis nostris episcopis nec non capitulis et abbatibus aliisque clericorum ordinibus tantis malis occurrere, et matura consilia pro debito officii nostri adhibere: indixeramus synodum provinciale...*“ . Lecz spotkał go gorzki zawód. „*Verum (quod quidem dolenter referimus) praeter spem et opinionem nostram duos dumtaxat rnos dnos Cracoviensem videlicet et Plocensem episcopos ad eam ipsam synodum venisse comperimus, cum quibus tanti momenti negotium ne quicquam suscipere et tractare poteramus. Quare... coacti sumus pro hac vice coepo desistere sinodumque ipsam in mensem iunium proximum rejicere et prorogare, ubi... tam sanctum, pium et hoc infelici tempore summe necessarium negotium... aggrediemur, reassumamus et exequamur...*“.

Przytoczone tu w istotnych częściach brzmienie dekretu uprawniało do wniosku, że synod rozszedł się bez powzięcia jakichkolwiek uchwał, tym bardziej, że taką konkluzję zdają się potwierdzać niektóre relacje posynodalne¹⁰⁾. Tak też nasza nauka ten dekret rozumiała

⁵⁾ Zob. K a k o w s k i, l. c. tablice II, V i IX.

⁶⁾ Zwołany okólnikiem prymasa Dzierzgowskiego z daty Uniejów 16. 7. 1554. Okólnik ten, niedrukowany, znajduje się w rękop. Bibl. Jagiell. nr 2716, str. 84. — Por. Wiśtockki, Katalog rękopisów Bibl. Jag. str. 640.

⁷⁾ Zob. sławną instrukcję kapituły krakowskiej dla swych delegatów na synod piotrkowski z 1554, przedrukowaną z akt kapituły przez Ulanowskiego, Materiały do historii ustawodawstwa synodalnego w Polsce w w. XVI. l. c. str. 417—427.

⁸⁾ O synodzie tym piszą ks. B u k o w s k i, Dzieje Reformacji w Polsce, t. II, (Kraków 1886), str. 274 i nn. oraz ks. K o r y t k o w s k i, Arcybiskupi Gnieźnieńscy, t. III, (Poznań 1889), str. 184 i n.

⁹⁾ Dekret przedrukowany in extenso z akt kapituły krakowskiej u B u k o w s k i e g o, l. c. str. 278 przyp. 2 oraz u K o r y t k o w s k i e g o, l. c. str. 185, przyp. 1.

¹⁰⁾ List kanonika warmińskiego Jana Leomanna do Fabiana Emmericha z 29. 11. 1554: „...Ceterum in Synodo illa nihil aliud effectum est, quam quod alia pro mense Iunio proximo futuro celebranda indicta sit... quo factum est, ut nihil in negotio religionis concludi ibi potuerit... Korespondencja Hozjusza, t. II, (Acta Historica, t. IX) nr Ap. 67, str. 1019; listem z dnia 16. 2. 1555 r. pisze Fryderyk Staphylus Hozjuszo-

i przyjmowała, że synod nie doszedł w ogóle do skutku i przełożony czy też odroczony został do czerwca przyszłego roku¹¹⁾). Dyskretnie przechodziła przy tym do porządku dziennego nad zagadnieniem, jak pogodzić fakt nieodbycia się synodu z niezaprzeczanym faktem istnienia jakichś jego uchwał, zużytkowanych przez Karnkowskiego. Czyżby Karnkowski się był pomylił i błędnie dał inskrypcje?

Zagadka ta znajduje obecnie rozwiązanie przez odnalezienie pełnego tekstu uchwał powziętych w Piotrkowie w 1554 r.

*

W tekstach po śp. ks. Janie Fijałku, złożonych w zbiorach Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, znajduje się¹²⁾ sporządzony ręką ks. Fijałka odpis uchwał kongregacji synodalnej piotrkowskiej z 7 listopada 1554 r. Na odpisie swym zamotował ks. Fijałek m. i.: „Uchwały kongregacji synodalnej piotrkowskiej przepisane przeze mnie z kod. Baworowskich we Lwowie, znane dotychczas cząstkowo ze zbioru Karnkowskiego“. W marcu 1944 zrobiłem sobie odpis z kopii ks. Fijałka. Kodeks Baworowskich niestety nie był mi dostępny. Tekst pełny publikuję obecnie w dodatku do niniejszej pracy.

Uchwały kongregacji synodalnej piotrkowskiej z dnia 7 listopada 1554 r. składają się z obszernego wstępu, z 31 nierubrykowanych i nieliczbowanych artykułów oraz z zakończenia, na które składa się Actum, data oraz wyliczenie wszystkich uczestników zebrania. Bardzo ciekawy i dla naszego zagadnienia rozstrzygający jest wstęp, dający dokładny obraz przebiegu zebrania, odbywającego się w Piotrkowie. Ponieważ prymas Dzierzgowski — mówi wstęp — zapowiedział na dzień 6 listopada do Piotrkowa synod prowincjonalny przy udziale sufraganów swej prowincji, delegatów kapituł katedralnych i wszystkich opatów, celem naradzenia się nad sprawami wielkiej bardzo wagi, jak przywrócenie czystości wiary, reforma obyczajów i obrona praw i wolności Kościoła, a na synod ten wbrew powszechnym nadziejom stawili się osobiście tylko dwaj biskupi, krakowski Andrzej Zebrzydowski i plocki Andrzej Noskowski, ...przeło zebrałym arcybiskupowi, biskupom, delegatom kapituł i opatom nie wydało się wskazane, aby tak szczupłe grono w tak doniosłych sprawach cośkolwiek postanawiało, albowiem zachodzi niebezpieczeństwo, że uchwała tak niekompletnego grona nie będzie miała należytej mocy i powagi. Wobec powyższego de consensu et voluntate omnium visum est, hanc sacram synodum ad proximum mensem iunium reijcere et prorogare, i wezwać na nowy termin wszystkich biskupów i innych członków synodu do osobistego stawienia się, a to pod groźbą kar kościelnych.

Po załatwieniu w ten sposób sprawy odroczenia synodu prowincjonalnego, zebrani już jako congregatio — w międzyczasie uchwalają,

wi: ...Synodum vero istam vestram non fructuosius evenisse, dolendum est, non tam, quia nihil conclusum aut effectum est, quam quia terrorem non nullum adversariis iniecerat fama Synodi... Korespondencja Hozjusza, l. c. nr 1344, str. 511.

¹¹⁾ Bukowski, Dzieje Reformacji, II, l. c. str. 276 i nn.; Korytkowski, Arcybiskupi, III, l. c. str. 184; Ulanowski, Materiały, l. c. str. 335, Kąkowski, l. c. str. 11, przyp. 26.

¹²⁾ W tece nr 32, fol. 145—153.

ze przed przyszłym terminem synodu prowincjonalnego ordynariusze winni wprowadzić w życie wszystkie uchwały i zalecenia ostatnio odbytych synodów prowincjonalnych i w tym celu formułują 31 artykułów, zawierających cały program, zlecony biskupom do wykonania.

Konstrukcja prawna, na której oparli się zebrani w Piotrkowie w dniu 6 i 7 listopada biskupi i inni dostojnicy kościelni, wyłania się dość jasno ze wstępu, podanego tu w streszczeniu. Zebrani ukonstytuowali się wpieryw jako synod prowincjonalny, w sposób legalny i zgodnie z okólnikiem prymasa z 16. 7. 1554 r. Synod jednakże był obesłany niewystarczająco. Z prawnego punktu widzenia istniało quorum, albowiem obecnych osobiście było poza metropolitą dwóch sufraganów oraz administrator stolicy lwowskiej sede vacante, a sześciu biskupów reprezentowanych było przez swych pełnomocników; nadto zjawili się delegaci pięciu kapituł katedralnych i niektórzy opaci. Mimo to jednakże synod nie poczuł się na siłach, aby skorzystać z przysługujących mu uprawnień ustawodawczych i własną uchwałą odroczył się, zlecając metropolicie jako przewodniczącemu wykonanie tej uchwały¹³). Tak więc zarówno cytowane wyżej relacje posynodalne, jak i stwierdzenia naszej nauki są ściśle. Synod nie wykonał zadań, dla jakich był zwołany, przed przystąpieniem do obrad merytorycznych odroczył się własną uchwałą i w tym znaczeniu nie odbył się. Jednakże zebrani nie rozjechali się, lecz po załatwieniu formalnej sprawy odroczenia synodu i wydania zarządzeń w związku z nowym jego terminem, ukonstytuowali się jako *congregatio synodalis*¹⁴), a więc jako zgromadzenie o zupełnie odmiennym charakterze, prawnie różniące się od normalnego synodu prowincjonalnego. Różnica ta jest bardzo dobitnie i konsekwentnie podkreślana zarówno w przedmowie¹⁵), jak i w tekście uchwał¹⁶). Nie jako synod więc, gdyż ten już odroczył się, lecz jako kongregacja synodalna zgromadzeni obradują w dalszym ciągu i podejmują uchwały na tematy, będące zresztą w najściślejszym związku z pierwotnym programem synodu prowincjonalnego. Uchwały te z formalnego punktu widzenia nie były oczywiście statutami synodu prowincjonalnego, nie miały mocy obowiązującej i waleru prawa partykularnego, lecz jedynie posiadały znaczenie instrukcyj wewnętrznych, wiążących cały episkopat i korporacje kościelne, na kongregacji reprezentowane. Istotnej tej różnicy prawnej uczestnicy kongregacji byli w pełni świadomi, to też donosząc o synodzie, zgodnie ubolewają, że synod jako taki nie dał spodziewanego wyniku. Lecz przyznać trzeba, że zbyt jasną ta konstrukcja prawna, czyniąca tak zasadniczą różnicę między synodem a kongregacją synodalną, nawet dla współczesnych nie była, tym bardziej, że uchwały omawianej kongregacji ani co do formy ani co

¹³) Cytowany wyżej dekret prymasa Dzierzgowskiego z 8. 11. 1554 r. jest właśnie wykonaniem tej uchwały. Brzmienie dekretu tego, jak się okazuje, oparte jest ściśle na tekście wstępu do uchwał kongregacji piotrkowskiej.

¹⁴) *Acta sunt haec Piotrcoviae in congregatione synodali...* Zob. dodatek, str. 237.

¹⁵) *Interim autem praesens congregatio...* Zob. dodatek, str. 234.

¹⁶) *...quod est abrogatum in praesenti congregatione* (art. 18). Zob. dodatek, str. 236.

do treści nie różniły się właściwie niczym od statutów współczesnych synodów prowincjonalnych, a co więcej, wykraczały niekiedy poza ramy instrukcji i programu działania i przybierały wprost charakter norm prawnych¹⁷⁾. Z niejasności tej już współcześnie zdawano sobie sprawę. Nie bez wyraźnego akcentu irytacji datuje Stanisław Hozjusz swój list do Marcina Kromera, pisany bezpośrednio po kongregacji, dnia 10 listopada: „E Synodo nostra vel non Synodo Piotrcoviensi“¹⁸⁾. Z biegiem czasu tak subtelne różnice, jak te, które znalazły wyraz w konstrukcji prawnej, nadanej uchwałom kongregacji piotrkowskiej przez jej uczestników, musiały się zacierać, zaś w oczach potomnych uchwały kongregacji, nie różniące się od innych podobnych uchwał synodów prowincjonalnych, łatwo mogły począć uchodzić za statuty synodu prowincjonalnego, tym bardziej, iż pamiętać musiano, że w listopadzie 1554 r. w Piotrkowie synod taki rzeczywiście się odbył. Widzimy, że już Stanisław Karnkowski, który przecież był prawnikiem i dobrze znał materiał ustawodawczy z drugiej połowy XVI w., żadnej różnicy nie czyni i znany sobie tekst uchwał kongregacji piotrkowskiej określa mianem konstytucyj synodu piotrkowskiego z 1554 r.

Dokładne określenie charakteru prawnego uchwał kongregacji piotrkowskiej z 1554 r. rzuca ciekawe światło na wartość metody pracy, jaką zastosował biskup Karnkowski przy układaniu swego zbioru konstytucyj synodalnych, metody, jak widać, mało krytycznej, nie wnioskującej w wartość prawną źródła, stawiającej nad poszczególnymi fragmentami, użytymi dla swej kodyfikacji, inskrypcje błędne lub przynajmniej nieścisłe.

*

Jak biskup Karnkowski korzystał z tekstu uchwał kongregacji piotrkowskiej dla celów swej kodyfikacji?

Już na pierwszy rzut oka stwierdzić można, że biskup Karnkowski całości tych uchwał nie wyczerpał. Na ogółem 31 artykułów wykorzystał Karnkowski jedynie 10 artykułów, pomijając resztę.

Szczegółowsze badanie, a zwłaszcza porównywanie fragmentów zbioru Karnkowskiego, oznaczonych jako uchwały synodu z 1554 r., z uchwałami kongregacji piotrkowskiej z jednej, a z uchwałami innych współczesnych synodów prowincjonalnych z drugiej strony, pozwala stwierdzić, że trzy fragmenty, umieszczone w zbiorze Karnkowskiego na fol. 30—31 pod rubryką *Episcopi quomodo se gerere debeant*, i inskrypcją *Eiusdem ex eisdem*, a przypisywane synodowi z 1554 r.¹⁹⁾, nie są wcale zaczerpnięte z uchwał kongregacji piotrkowskiej z tegoż roku, lecz stanowią powtórzenie (rozbite na trzy ustępy) art. 6 statutów synodu prowincjonalnego łowickiego z 1556 r.²⁰⁾, wprowadzając do recypowanego tekstu szereg przeróbek, opuszczeń i dodatków²¹⁾.

¹⁷⁾ Art. 18. Item reverendissimus dominus suffraganeus Ploczensis in defferendo rokietho se conformet domino suffraganeo Gnesnensi, non obstante decreto Ploczensis capituli, quod est abrogatum in praesenti congregatione. Zob. dodatek, str. 236.

¹⁸⁾ Korespondencja Hozjusza, l. c. t. II, nr 1293, str. 471.

¹⁹⁾ Zob. wyżej str. 224, pod 3).

²⁰⁾ Ulanowski, Materiały, l. c. str. 434—435.

²¹⁾ Przeoczyli to zarówno Ulanowski, jak po nim ks. Karkowski.

Reszta omawianych tu fragmentów zbioru Karnkowskiego natomiast rzeczywiście opiera się na uchwałach kongregacji piotrkowskiej, przerabiając je odpowiednio. Wykorzystane zostały z tych uchwał art. 6, 7, 9, 13, 15, 23, 24, 25, 26 i 27, razem więc 10 artykułów. Poniżej dajemy zestawienie odnośnych tekstów, które najlepiej unaocznia zmiany wprowadzone przez Karnkowskiego do swego pierwowzoru.

Kongreg. piotr.

(6) Item domini lociordinarii studiosos, quos noverint ingenio praestare, in studiis alant generalibus et foveant iuxta dispositionem statutorum.

(7) Item innitendo statutis provincialibus in collegiatis ecclesiis duo doctores, unus in theologia et alter in iurisprudentia instituantur, et pro illis duae praebendae perpetuo assignentur.

Karnkowski f. 29 v—30.
Episcopi studiosos literarum suis sumptibus alant. Eiusdem Dzierzgowii Petricoviae Anno Domini 1554.

Item. Quia ex defectu personarum idonearum Ecclesia Dei in hac provincia multum laborare dignoscitur, ita, quod plerumque locorum ordinarii non habent quibus munus praedicandi et confessiones audiendi recte committi possint, igitur decreto synodali mediante, curabunt rmi dñi episcopi studiosos, quos noverint ingenio praestare, in studiis generalibus suis sumptibus fovere, ut tandem inde seminaria habere possint, unde ecclesiis suis viros eiusmodi depromant idoneos. Et propterea decrevit synodus, ut dñi episcopi in singulis ecclesiis collegiatis suis duos, unum in theologia, et alterum in iurisprudentia, doctores et viros peritos instituant, pro illisque duas praebendas perpetuo assignent, ad hoc, ut circa ecclesias illas continue resideant et munus praedicandi obire, confessionesque in casibus sedi ordinariae reservatis audire possint et valeant.

Zależność fragmentu zbioru Karnkowskiego od uchwał kongregacji piotrkowskiej jest widoczna wyraźnie. Nie mniej jednak przeróbka jest tak znaczna, że powstaje wątpliwość, czy Karnkowski redagując ten przepis, nie oparł się ponadto jeszcze na innym, nieznanym dotąd tekście jakiejś uchwały synodalnej. W każdym bądź razie stwierdzić należy, że gdy chodzi o meritum, a więc o dyspozytywną część swego fragmentu, Karnkowski dosłownie opiera się na tekście kongregacji piotrkowskiej, a dodatki jego dają wyłącznie tylko ramy, tj. arenę i motywację.

Kongreg. piotrk.

(15) Item ecclesias suas in oneribus, puta fabrica, vino, cera et aliis id genus subministrandis necessariis et ministris ecclesiarum salariis solvendis pro veteri consuetudine, tam reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi, quam aliae ecclesiasticae personae quaecumque non negligant providere.

I tu zależność od uchwały kongregacji piotrkowskiej jest całkowita w części dyspozytywnej, dodane są jedynie motywy. Poza tym pierwowzór jest cały przestylizowany przez wysunięcie podmiotów na czoło zdania, przy czym opuszczeni są „archiepiscopi“, przez co brzmienie przepisu zostało dostosowane do charakteru zbioru praw, obowiązującego jedynie w prowincji gnieźnieńskiej.

Kongreg. piotrk.

(23) Item ut unus saltim ad minus episcopus continue circa maiestatem regiam maneant, eamque ad pietatem et observantiam iustitiae inducat.

(25) Item provideantur ecclesiae parochiales, quae pastoribus orbatae, quarum fructus et fundi per saeculares sunt occupati et suis usibus applicati, hocque fiat autoritate regia et iurisdictione ordinaria.

Oba przytoczone tu fragmenty opierają się dosłownie na odpowiednich uchwałach kongregacji piotrkowskiej. Lecz zmiany, wprowadzone przez Karnkowskiego, wkraczają już w meritum i są znamienne dla jego usiłowania, aby recypowane teksty przystosowywać do aktualnych potrzeb Kościoła. I tak fragment pierwszy przeredagowany

Karnkowski fol. 30.

Item, domini episcopi et caeteri, ad quos pertinet, *ecclesias suas in oneribus, puta fabrica, vino, cera, et aliis id genus necessariis, similiter et ministros ecclesiarum salariis competentibus, pro veteri consuetudine,*

providere non negligant, ne inde aliqua in cultu divino (quod absit) negligentiae cum scandalo saecularium et offensa Maiestatis Divinae admittantur.

Karnkowski fol. 30.

Episcopus unus semper in curia regis maneant. Eiusdem ex eisdem.

Item ut unus

ad minus episcopus, si plures non poterint, in curia maiestatis regiae maneant, qui suam maiestatem ad pietatem et observantiam iustitiae inducat et dirigat, libertatemque ecclesiarum et negotia ac iurisdictionem ecclesiasticam custodiat.

Item, etiam provideant diligenter ecclesias parochiales, quae pastoribus orbatae sunt, quarum fructus et fundi per saeculares occupantur et usibus profanis applicantur, ut libertati suae restituantur, idque fiat autoritate regia interposita.

przez Karnkowskiego już w czasie, gdy utrwalila się wprowadzona w 1573 roku instytucja senatorów rezydentów, a określone już były ich zadania i kompetencje, precyzuje ściślej na tle ogólnych postanowień o senatorach rezydentach²²⁾ specjalne obowiązki wobec Kościoła, obciążające każdego z kolei biskupa-rezydenta.

Drugi zaś z podanych tu fragmentów, poza poprawieniem niefortunnej i niekompletnej stylizacji pierwowzoru, daje przepis dostosowany do zmienionych warunków, kiedy to dochodzenie roszczeń majątkowych Kościoła przed sądem kościelnym „*iurisdictione ordinaria*“ w praktyce już nie było stosowane, wobec odjęcia wyrokom kościelnym egzekucji państwowej²³⁾.

Kongreg. piotr.

(24) *Item bona archiepiscopalia et episcopalia per capitula sua lustrentur et revideantur, nam pleraque desertari dicuntur propter iniurias et oppressiones praefectorum et forsam dominorum episcoporum, qui cum potius deberent illis esse clementes et pii loco patrum non loco dominorum, dicuntur tamen saecularibus esse multo graviores subditis ecclesiae, non sine magno scandalo plurimorum.*

Dosłowność recepcji w powyższym fragmencie bije w oczy, lecz pierwowzór uległ skróceniu. Karnkowski opuścił zbyt może ostre i drastyczne zwroty i wyrażenia zastosowane pod adresem biskupów. Mógł to uczynić tym łatwiej, że w niczym nie naruszył meritum przepisu.

Kongreg. piotr.

(27) *Item permutationes bonorum ecclesiasticorum pro saecularibus ne deinceps fiant, pro ut iure communi et statutis provincialibus bene est cautum.*

Karnkowski fol. 69—
60 v. Eiusdem. Anno 1544.

Bona archiepiscopalia et episcopalia per capitula sua lustrentur et revideantur Nam pleraque desertari dicuntur propter oppressiones praefectorum et forsam dominorum episcoporum, qui deberent esse loco patrum potius quam dominorum.

Karnkowski fol. 71.

De rerum permutatione. Ex constitutione Petricoviensi Nicolai Dierzgovii. Anno Dni 1554.

Permutationes bonorum ecclesiasticorum pro saecularibus ne deinceps fiant, nisi in evidentem utilitatem et servatis de iure servandis, ac cum expressis consensibus ordinariorum et capitulorum ecclesiarum cathedralium.

²²⁾ Ust. (7) i (8) Artykułów Henrykowskich z 1573 r. Kaczmarczyk Zdzisław, Artykuły Henrykowskie. — Biblioteka źródeł historycznych. Poznań 1946, str. 8 i nn.

²³⁾ Mandat królewski na sejmie piotrkowskim 1562/63. — Vol. Leg. II, str. 621, nr 50, oraz konstytucję sejmu piotrkowskiego z 1565 r. — Vol. Leg. II, str. 692, nr 74. — Sformułowanie Karnkowskiego, powołujące się wyłącznie na *authoritas regia*, nawiązuje do precedensu, stworzonego edyktem warszawskim z 1567 r., wciągniętym do zbioru Karnkowskiego na fol. 130—131.

Recypując tekst uchwały kongregacji piotrkowskiej zastąpił Karnkowski końcowy jej zwrot, powołujący się głucho na prawo kanoniczne powszechne i na statuty prowincjonalne, sformułowaniem warunków wymaganych przy zamianie dóbr kościelnych na świeckie; warunki te polegają na tym, aby 1) zamiana taka była połączona z oczywistą korzyścią dla Kościoła, 2) zachowane były wszelkie przepisy prawne, 3) zezwolił na zamianę biskup oraz kapituła katedralna. Przeróbka ta czyni cały przepis jaśniejszym, przydatniejszym do praktycznego użytku.

Kongreg. piotrk.

(9) Item domini episcopi et caeteri praelati per se et suos factores clerum in decimis non illibertent, sed pro exemplo saecularium eas libere cuique beneficiato decimare, disponere et percipere ac vendere permittant sub poena tripli in statuto sancita solvenda.

Karnkowski, fol. 80 v.

Ibidem. Anno 1554.

Item rmi domini episcopi

clerum in decima non illibertabunt, sed ut sint exemplo saecularibus, eas libere cuique beneficiato disponendi et percipiendi permittant, sub poena tripli in statutis provincialibus Ioannis Laski, 1530. sancita.

Stylizację, jaką nadał Karnkowski temu artykułowi, należy uznać za mało fortunną. Jaśniej jedynie sformułowany jest motyw nakazu: *ut sint exemplo saecularibus*. Powołanie się na dawniejszą normę prawną również ujęte jest ściślej przez wyraźne wskazanie źródła²⁴). Natomiast zwrot: *eas... disponendi et percipiendi permittant* jest gramatycznie błędny i stanowi niezrozumiałe niedopatrzenie redakcyjne, a może wprost błąd drukarski. Trudno dociec, do czego zmierzać miało przedredagowanie części dyspozytywnej, jasno ujętej w tekście kongregacji piotrkowskiej.

Kongreg. piotrk.

(13) Item ut statutum contra insordescentes excommunicatos per locorum capitaneos exequatur, apud maiestatem regiam reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi efficiant, et ne capitanei ipsi defferant appellationibus, quae temerarie et contra iuris formam ab exequutione statuti per excommunicatos fuerint, provideant.

Karnkowski, fol. 157.

In Synodo Petricoviensi. Nicolai Dzierzgovii.

Item ut statutum contra insordescentes per locorum capitaneos exequatur, apud maiestatem regiam reverendissimi domini archiepiscopus et episcopi efficiant, et ne capitanei ipsi defferant appellationibus, quae temere

ab exequutione statuti per excommunicatos fiunt, provideant.

Recepcja tu znów prawie dosłowna, z drobnymi jedynie zmianami i opuszczeniami. U Karnkowskiego wymieniony jest arcybiskup w licz-

²⁴) Art. 5 statutów prowincjonalnych z 1530 r. — Ulanowski, Materiały, I. c. str. 379 i n.

bie pojedynczej, przez co tekst dostosowuje się do charakteru zbioru przeznaczonego jedynie dla prowincji gnieźnieńskiej.

Karnkowski, fol. 157—
157 v.

Kongreg. piotrk.

(26) *Item ut excommunicati ad iudicia ad agendum non admittantur neque ad mensas et consilia principum recipiantur reverendissimi domini provideant.*

De eadem.

Item ut excommunicati in iudiciis ad agendum non admittantur, neque ad mensas et consilia principum recipiantur, et maxime episcoporum.

Recepcja tu także prawie dosłowna z drobną zmianą stylistyczną oraz charakterystycznym dodatkiem, zmierzającym do zaostrzenia dyscypliny wśród samego episkopatu.

*

Przeprowadziliśmy tu na stosunkowo wąskim odcinku i w szczególności sprzyjających okolicznościach, bo z tekstem pierwowzoru w rękę, badanie nad źródłami, z których Karnkowski czerpał materiał do swego zbioru, i nad metodą, jaką się przy układaniu swej kompilacji posługiwał²⁵). Wyniki naszych badań, aczkolwiek dotyczą jedynie drobnej grupy tekstów, wciągniętych do zbioru Karnkowskiego, mają jednakże znaczenie ogólniejsze i rzucają wyraźniejsze światło na wartość prawniczą i historyczną dzieła dokonanego przez uczzonego biskupa kujawskiego. Wyniki te streścić możemy następująco:

1) Omawiane tu fragmenty zbioru Karnkowskiego zaczerpnięte są z pomnika, nie posiadającego charakteru konstytucji prowincjonalnej, a mimo to oznaczone są w inskrypcjach jako uchwały synodu prowincjonalnego;

2) Karnkowski nie wyczerpał swego pierwowzoru, lecz wyzyskał stosunkowo drobną jego część;

3) Karnkowski zużytkowany przez siebie tekst z reguły poddawał większym lub mniejszym przeróbkom, zarówno stylistycznym, jak i merytorycznym, starając się tekst dostosować do aktualnych potrzeb Kościoła;

4) Karnkowski daje niekiedy zupełnie błędne inskrypcje.

Sformułowane tak wyniki pozwalają na wyciągnięcie dwóch ogólniejszych wskazań metodycznych dla badań nad naszymi kodyfikacjami prawa kanonicznego partykularnego: pierwsze z nich, to zawodność odtwarzania pierwotnego brzmienia uchwał synodalnych na podstawie jedynie przekazów tekstowych, zawartych w naszych kodyfikacjach, a zwłaszcza w zbiorze Karnkowskiego; drugie z tych wskazań, to konieczność dokładnego sprawdzania wszystkich podawanych w tych kodyfikacjach inskrypcyj, a to przez szczegółowe porównywanie umieszczonych pod nimi fragmentów z źródłami, na które się powołują, o ile źródła te znane i dostępne są w ich pierwotnym brzmieniu.

²⁵) Analiza źródeł samego tekstu kongregacji piotrkowskiej nie była zamierzona w ramach niniejszej pracy.

DODATEK

Uchwały kongregacji synodalnej piotrkowskiej
z dnia 7 listopada 1554 r.

Cum r(everendissimi)mus in Christo pater et dominus dominus Nicolaus a Dzierzgow Dei gratia sanctae ecclesiae metropolitanae Gnesnen(sis) archiepiscopus legatus natus et primas pro debito officii sui pastoralis sacram synodum provincialem in ecclesia parochiali in oppido Piotrcouiensi cum reverendissimis dominis suae provinciae suffraganeis ac capitulorum ecclesiarum metropolitanarum cathedralium nuntiis et abbatibus universis celebrandam indiceret, idque ad diem sextam novembris, in qua gravissimis de rebus nimirum de restituenda religione, quae plurimum labefactata esse videtur, deque reformandis moribus, tam in capite quam in membris, ac de ratione tuendorum iurium et libertatum Ecclesiae consultatio suscipienda fuerat, ad eamque praeter spem et opinionem omnium duo tantum r(everendissimi)mi domini videlicet Andreas Zebrzydowski Cracoviensis, Andreas Noskowski Plozczensis eadem gratia episcopi venissent, ac neque ex magno ducatu Lithuaniae, neque ex Russia, neque ex Slesia atque Pomerania praesens quisquam suffraganeorum adfuisset, quod vel morbis vel aliis quibusdam gravibus et legitimis causis impediri se dicerent, in summa paucos admodum fuisse, quos ingens religionis atque adeo cultus divini casus permoveret, quique sponte sua et alacribus animis ad extinguendum commune religionis incendium, fidemque catholicam periclitantem et collapsam, rursus erigendam et restaurandam occurrere vellent, non fuit itaque visum memoratis r(everendissimi)mis dominis archiepiscopo et episcopis ecclesiarumque cathedralium nuntiis et abbatibus tunc congregatis, ut tam pauci tam arduis de rebus quidpiam statuerent, quod periculum erat, ne parum firmitatis id esset habiturum, si quid fuerit a tam paucis constitutum. Quamobrem de consensu et voluntate omnium visum est, hanc sacram synodum ad proximum mensem iunium reycere et prorogare, ad quam omnes r(everendissimi)mi domini episcopi nec non abbates et praepositi, qui de iure et consuetudine (f. 21 v.) synodis interesse obligantur, quotquot huic ecclesiae metropolitanae Gnesnensi subsunt non per nuntios verum personaliter tenebuntur, episcopi sub poena devolutionis ad sanctam Sedem apostolicam tanquam inobedientes et tantorum periculorum neglectores turbatorumque religionis fautores, abbates autem et praepositi supramemorati depositionis ac aliis poenis iuris et synodalibus pro die illis per memoratum r(everendissimum) dominum archiepiscopum statuendis. Et ut ea synodus favente Deo congreganda maiore cum auctoritate et dignitate peragi possit, curabit r(everendissimi)mus dominus archiepiscopus unacum caeteris dominis episcopis, suffraganeis suis, sanctae Sedis apostolicae primo quoque tempore scribere, quod ad eam ipsam synodum aliquem suum nuntium episcopali dignitate praeditum mittat, cuius et doctrina spectata et vita probata sit; et quia in eadem synodo nihil forsani firmi decerni possit, nisi vocatis eis, qui novas res in religione moliantur, super quo Sedes quoque apostolica consulenda est, cuius iudicio statuendum erit. Interim autem praesens congregatio, quum animadverteres, hactenus nihil plane

fuisse deductum in exequutionem eorum omnium, quae in synodis provincialibus, proxime praeteritis, satis pie et laudabiliter fuerant constituta et ordinata, decrevit, ut omnino r(everendissimi)mi domini locorum ordinarii ante praedictam synodum indicendam omnia in exequutionem suam ponant et deducant.

(1) Et in primis confessionem fidei in singulis tam metropolitana- rum quam cathedralium vel et collegiatarum ecclesiarum capitulis nec non et monasteriis accipiant a singulis personis, neminemque ad beneficia ecclesiastica instituunt aut ad praedicandum verbum Dei admittant, nisi recepta eius fidei confessione medio corporali iuramento. Quam quidem confessionem fidei, ut quoque sacra regia maiestas cum senatu in futura conventionem faciat et approbet in synodo Piotrkoviensi proxime praeterita scriptam r(everendissimi)mi domini archiepiscopus et episcopi apud ipsam maiestatem regiam contendere et elaborare debent, utque maiestas ipsa regia statuta Regni contra haereticos edita pro officio suo exequatur, omnibus modis satagant (f. 22).

(2) Item ut reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi libros haereticos, ex quorum lectione plurimi scandalisuntur, non habeant, nec eosdem legant, nec ipsis haereticis et excommunicatis participent, neque cum eis circa tabulas maxime autem cum temerariis disputent, virosque doctos in theologia et iure canonico in curiis suis sub poena in dicta synodo constituta, puta quingentorum ducatorum, foveant.

(3) Item bona Ecclesiae haereticis ad gubernandum non conferant, nec in curiis ac praefecturis suis eos teneant, immo talibus bona concessa in suam potestatem et proprietatem revocent.

(4) Item inquisitores haereticae pravitatis iuxta dispositionem statutorum provincialium instituunt et eos in ipsorum officio adiuvant, et praeter hoc officium suum ordinarium in haereticos exercent sub poena in statuto synodi praeteritae contenta.

(5) Item contra Stanislaum Liutomirski in Conin et Thusszin plebanum haereseos notatum reverendissimus dominus archiepiscopus Gnesnensis processum instituat.

(6) Item domini lociordinarii studiosos, quos noverint ingenio praestare, in studiis alant generalibus et foveant iuxta dispositionem statutorum.

(7) Item innitendo statutis provincialibus in collegiatis ecclesiis duo doctores, unus in theologia et alter in iurisprudencia instituuntur, et pro illis duae praebendae perpetuo assignentur.

(8) Item subditos ecclesiarum suarum non opprimant, nec illos novis et recenter inventis et excogitatis depactionibus gravent et expilent, nec a suis factoribus et procuratoribus bonorum expilari faciant et permittant.

(9) Item domini episcopi et caeteri praelati per se et suos factores clerum in decimis non illibent, sed pro exemplo saecularium eas libere cuique beneficiato decimare, disponere et percipere ac vendere permittant sub poena tripli in statuto sancita solvenda.

(10) Item studium Cracoviense, iuxta dispositionem statutorum provincialium (f. 22 v.) per olim reverendissimos dominos Latalicium et Gamrath archiepiscopos successive promulgatorum, per reverendissimum dominum episcopum et cancellarium studii Cracoviensis reforme-

tur, lectionesque antiquitus legi solitae, ex quibus solidior eruditio et fructus studiorum uberior proveniebat, iure postliminio revocentur.

(11) Item privilegia, libertates et immunitates monasteriorum et abbatum, et praesertim liberae electiones restituantur et manu teneantur, quod ut deducatur in effectum apud maiestatem regiam reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi cooperentur.

(12) Item domini abbates in studiis generalibus non suspectis de haeresi scholares monachos sui ordinis, quos pollere ingenio noverint, foveant, in monasteriis vero suis magistros et praeceptores monachorum teneant, et bona monasteriorum recuperent.

(13) Item ut statutum contra insordescentes excommunicatos per locorum capitaneos exequatur, apud maiestatem regiam reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi efficiant, et ne capitanei ipsi defferant appellationibus, quae temerarie et contra iuris formam ab exequutione statuti per excommunicatos fuerint, provideant.

(14) Item bona intestatorum clericorum, quae ad dispositionem ordinariorum divolvuntur, ex praescripto iuris communis et statutorum provincialium per ordinarios ipsos ad pios usus dispensentur, nec amplius in suos sive suorum ne dicam scurrarum usus privatos convertantur.

(15) Item ecclesias suas in oneribus, puta fabrica, vino, cera et aliis id genus subministrandis necessariis et ministris ecclesiarum salariis solvendis, pro veteri consuetudine, tam reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi, quam aliae ecclesiasticae personae quaecumque non negligant providere.

(16) Item reverendissimi domini archiepiscopi et episcopi pro veteri consuetudine mensis suis, maxime in publicis congressibus, assideant in rokiethis.

(17) Item lectiones circa tabulas reverendissimorum dominorum archiepiscoporum, (f. 23) episcoporum et aliorum praelatorum fiant et benedictio atque gratiarum actio dicantur.

(18) Item reverendissimus dominus suffraganeus Ploczensis in defferendo rokietho se conformet domino suffraganeo Gnesnensi, non obstante decreto Ploczensis capituli, *quod est abrogatum in praesenti congregatione.*

(19) Item ut reverendissimus dominus archiepiscopus Gnesnensis, in primis a singulis suis familiaribus aulicis et clavium suorum bonorum praefectis confessionem fidei recipiat et ad alios dominos locorum ordinarios pro simili confessione fidei recipienda in eorum curiis duos ad minus viros doctos mittat.

(20) Item duo praelati singulis dioecesibus deputentur ad revidendum statuta et privilegia monasteriorum, et revideantur, quae sint in usu et quae non, et ad quae obligantur abbates et ad quae non.

(21) Item ut arces archiepiscopales et episcopales committantur tantum praelatis et canonicis iuxta ecclesiarum statuta, aut saltius duobus, uni ecclesiastico et altero saeculari iurato.

(22) Item maiestas regia per dominos episcopos ad illam mittendos hortetur, ut prohibeat imprimi libellos haeticorum in partibus Lithuaniae et Poloniae.

(23) Item ut unus saltim ad minus episcopus continue circa maie-

statem regiam maneat eamque ad pietatem et observantiam iustitiae inducat.

(24) Item bona archiepiscopalia et episcopalia per capitula sua lustrentur et revideantur, nam pleraque desertari dicuntur propter iniurias et oppressiones praefectorum et forsam dominorum episcoporum, qui cum potius deberent illis esse clementes et piti loco patrum non loco dominorum, dicuntur tamen saecularibus esse multo graviores subditis ecclesiae, non sine magno scandalo plurimorum.

(25) Item provideantur ecclesiae parochiales, quae pastoribus orbatae, quarum fructus et fundi per saeculares sunt occupati et suis usibus applicati, hocque fiat auctoritate regia et iurisdictione ordinaria (f. 23 v.).

(26) Item ut excommunicati ad iudicia ad agendum non admittantur neque ad mensas et consilia principum recipiantur reverendissimi domini provideant.

(27) Item permutationes bonorum ecclesiasticorum pro saecularibus ne deinceps fiant, prout iure communi et statutis provincialibus bene est cautum.

(28) Item domini abbates per dominos lociordinarios pro synodis tam provincialibus quam dioecesanis literis privatis denique vocentur.

(29) Item de collegio studii Posnaniensi restituendo et recuperando atque reformando reverendissimus dominus episcopus Posnaniensis admonendus est per suum capitulum et si non poterit bona Sthaniszin ipsi collegio recuperari, summa capitalis saltem repetatur, et pro utilitate ac censu usibusque collegii applicetur.

(30) Item episcopus Culmensis auctoritate apostolica provinciae Gnesnensi restituatur, iuxta statutum provinciale desuper editum.

(31) Item generaliter omnia et singula, quae in veteribus et novis statutis et constitutionibus continentur, per dominos lociordinarios exequantur, nec faciant illis per quempiam convenire. Reverendissimus insuper dominus archiepiscopus, ne super hoc postea aliquis praetendere possit ignorantiam constitutionum et ordinationum huiusmodi synodali, promissit omnia et singula statuta, ordinationes et constitutiones veteres et novas in unum volumen colligere atque ad incidere formis imprimendis dare, pro quorum collectione, ordinatione et conscriptione deputati sunt egregii domini Albertus Psarski a Costen, iuris utriusque et Gabriel a Lowicz, theologiae professores, ecclesiae metropolitanae Gnesnensis canonici.

Acta sunt haec Piotrcoviae in congregatione synodali, die Mercurii, septima mensis novembris anno domini millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto. Praesidente reverendissimo in Christo patre domino d. Nicolao Dei gratia archiepiscopo Gnesnensi, legato nato et primae, praesentibusque reverendissimis in Christo patribus dominis Andrea Zebrzydowski Cracoviensi, Andrea Noskowski Ploczensi episcopis ac reverendis, venerabilibus et religiosis Alberto a Pilsno decretorum doctore (f. 24), administratore sede vacante metropolitanae Leopoliensis, Joanne a Thurobin, iuris utriusque doctore, reverendissimorum Joannis Drojowski Wladislaviensis, Andrea Craiewski Andreae Czarnkowski Posnaniensis, Stanislawo Narkuski Pauli Vilmensis, Joanne Rzcziczki Luceoriensis, Joanne Bi-

liczki Joannis Dziaduski Przemisliensis, Joanne a Soleczniki Mednicensis episcoporum nuntiis cathedralium ecclesiarum canonicis, Alberto Psarski, iuris utriusque doctore, Martino Galczynski metropolitanae Gnesnensis, Matthia Lanczki, iuris utriusque doctore, Alberto Kijowski Cracoviensi, Andrea Duchniczki, archidiacono Pomeraniae, et Foelice Rilski Wladislaviensi, Francisco Visoczki, cantore, Laurentio Kierski archidiacono Pozenensi, Jacobo Belinski, suffraganeo Posnaniensi, Paulo Glogowski archidiacono Ploczensi ecclesiarum cathedralium canonicis et capitulorum nuntiis, Stanislao Trzemesnensi, Joanne Sulcioviensi, Andrea Spoth Mogilnensi et Vachoczensi, Adamo Coronoviensi, Jodoco Peplinensi, Matthia Vithoviensi, Joanne Bieliczki Olbraniensi, Paulo Makolni Ploczensi abbatibus, et aliis quamplurimis clericis ad sacrosanctam synodum Piotrcoviae provincialem congregatis. Ceteri vero reverendissimi domini Wratislaviensis, Luboczensis, Cameneczensis, Chelmensis, Kyioviensis episcopi et eorum capitula necnon abbates totius provinciae nostrae literis suis sese excusarunt a praesenti synodo impediti partim aegritudinibus, partim aliis difficultatibus ecclesiarum suarum implicati veniamque ad praesens duntaxat impetrarunt.